

ตัวตะกอล สัตว์แห่งลุ่มน้ำลำตะคอง

ปัจจุบันตะกอลเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พุทธศักราช ๒๕๓๕ เป็นสัตว์ประจำถิ่นของผืนป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ๋ โดยเฉพาะตามสองฝั่งของลำน้ำลำตะคอง ซึ่งในปัจจุบันนับว่าเป็นสัตว์ป่าที่พบเห็นได้น้อย แต่ก็ยังมากเมื่อเทียบกับพื้นที่อื่น

“ตะกวด” สัญลักษณ์ความสมบูรณ์ของลำตะคอง

“สัตว์ป่า” หลายคนอาจจะคิดว่า ดูน่ากลัว แต่แท้จริงแล้ว สัตว์ป่าส่วนใหญ่รักความสงบ มีวิถีชีวิตเป็นของตัวเอง แต่มนุษย์บางกลุ่มก็จ้องที่จะล่า เพื่อนำชิ้นส่วนอวัยวะของสัตว์มาทำเป็นสิ่งของหรือของใช้ต่างๆ จนสัตว์ป่าบางชนิดเริ่มลดน้อยถอยลง และบางชนิดถึงขั้นสูญพันธุ์ไปแล้วก็มี โดยเฉพาะ “ตัวตะกอก” ที่ทุกวันนี้จะเรียกว่า “วิกฤต” ก็เป็นไปได้

“ครูวิชชุ ชูปวา” ครูฝ่ายชะลอน้ำ และนักอนุรักษ์ธรรมชาติ วัย ๗๐ ปี เจ้าของฉายา “ลุงตะกอก” ที่ตัดสินใจทิ้งอาชีพประจำ แล้วหันหน้าเข้าป่า เพื่ออนุรักษ์ธรรมชาติอย่างเต็มตัว โดยมีจุดอนุรักษ์อยู่แถวเขาใหญ่ (อำเภอปากช่อง) และลำตะคอง หน้าที่หลักๆ ของ “ลุงตะกอก” คือ การเป็นครูฝ่ายชะลอน้ำ วันไหนว่างๆ ก็ชอบพาเด็กๆ ในชุมชนละแวกใกล้เคียงมานั่งฟังเรื่องการอนุรักษ์ป่าและน้ำที่วัดป่าอานวยผล อำเภอปากช่อง

นอกจากจะเป็นครูสอนวิชาธรรมชาติแล้ว “ลุงตะกอก” ยังถือเป็นคนแรกในประเทศไทย ที่หันมาอนุรักษ์เจ้า “ตะกอก” หรือกิ้งก่ายักษ์ ส่วนฉายาที่ได้มาเป็นเพราะว่า “วันหนึ่งครูพาเด็กๆ ในหมู่บ้านมานั่งฟังเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติ และกิ้งก่าโดโนเสาร์ที่ยังมีชีวิตอยู่ ก็ตัวตะกอกนี่แหละ เด็กๆ ก็ชอบกันใหญ่เลย กลับบ้านไปวันรุ่งขึ้นก็พาเพื่อนมาอีก บอกจะพากันมาดูโดโนเสาร์ จากนั้นมาพวกเขาาก็เรียกครูว่า ‘ลุงตะกอก’ คนต่างถิ่นมาก็เอาไปเรียกเช่นกัน ทุกวันนี้ก็เลยเป็นที่รู้จักในชื่อนี้ไปซะแล้ว”

ส่วนเจ้า “ตะกอก” เนี่ย...ตัวใหญ่มากๆ หน้าตาคล้ายๆ กิ้งก่า แต่ตัวจะใหญ่มาก จนถูกเรียกว่า “กิ้งก่ายักษ์” แม้จะเรียกว่ายักษ์ แต่ก็ยังเป็นสัตว์ป่าชนิดหนึ่ง “หลายคนอาจจะมองว่าน่ากลัว แต่ที่จริงน่ารักมากนะจะบอกให้” พันเพ็ญจะอาศัยอยู่แถบคาบสมุทรอินโด-จีน นอกจากแถบนี้ในโลกก็หาไม่ได้อีกแล้ว ส่วนในประเทศไทยจะพบมากที่ผืนป่าดงพญาเย็น หรือเขาใหญ่ โดยเฉพาะเส้นทางที่เป็นทางไหลของลำตะคอง

“ครูเคยเดินสำรวจลงมาจากเขาใหญ่ จนถึงที่วัดป่าอานวยผลพบตะกอกมากที่สุดถึง ๓๗ ตัว”...โอ้โห!!!

“โดโนเสาร์ที่ยังมีชีวิต” โดยดูจากชื่อวิทยาศาสตร์ที่ว่า *Physignathus cocincinus* “ครูมีความเชื่อว่าตะกอกคือโดโนเสาร์ เพราะตามชื่อเรียกทางวิทยาศาสตร์ จะเห็นว่าชื่อมันถูกเรียกเหมือนสัตว์จำพวกโดโนเสาร์ และมีอาจารย์จากมหาวิทยาลัยต่างๆ ยืนยันว่า นี่คือโดโนเสาร์จริงๆ และถ้าศึกษาด้านประวัติศาสตร์แล้ว จะพบว่า ตะกอกอยู่ในตำนานปรัมปรามากมาย ที่คนแต่งมักนิยามเป็นมังกรนั่นแหละ” โดย “ตะกอก” มีขนาดเมื่อโตเต็มที่ยาวประมาณ ๙๐-๑๒๐ เซนติเมตร ตัวเมียจะมีขนาดเล็กกว่าตัวผู้ราว ๑๐-๓๐ เซนติเมตร และจะมีหัวป้อมกว่า สีของลำตัวเข้มกว่า หางมีแถบสีดำเป็นปล้องๆ “ตะกอกจะมีสีเขียวเข้ม และมันจะเปลี่ยนสีตัวไม่ได้เหมือนกิ้งก่าทั่วไป” ในขณะที่เป็นวัยอ่อนบางตัวใต้คางและส่วนหัวจะมีสีม่วงหรือสีฟ้าแลดูสวยงาม และเมื่อโตขึ้นมาตัวผู้ส่วนหัวด้านบนจะโหนกนูนขึ้นเห็นชัดเจน ส่วนตัวเมียจะมีความนูนน้อยกว่า และพวกมันอาจมีอายุถึง ๓๐ ปีเลยทีเดียว

“ลุงตะกุง” เป็นคนที่คอยปกป้องเจ้า “ตะกุง” ให้รอดพ้นจากความเจริญของบ้านเมือง “ทุกวันนี้ เขาใหญ่ เปลี่ยนไปมาก ตลอดทางไหลของลำตะคอง นายทุนก็มาซื้อที่ดินไปทำธุรกิจ ตะกุงก็เริ่มลดน้อยลงไป ครูจึงต้องหัน มาปกป้องพวกมัน หาทີให้พวกมันได้อยู่อย่างสงบก่อนที่จะสูญพันธุ์ไป” ซึ่งสถานที่ที่ “ลุงตะกุง” สร้างเพื่ออนุรักษ์ ตะกุงคือ “ฝายมีชีวิต” โดยจะมีอยู่เป็นระยะๆ ตลอดทางน้ำลำตะคอง

“ฝายมีชีวิต” ณ วัดป่าอานวยผล อำเภอปากช่อง เป็นฝายที่มีตะกุงอาศัยอยู่มากที่สุด นอกจากฝายแห่งนี้จะช่วย ในเรื่องของการจัดการน้ำแล้ว ตะกุงยังได้รับประโยชน์จากฝายด้วย “บริเวณฝายมีชีวิต ตะกุงมักจะมาอยู่กัน เยอะ เพราะเป็นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์มาก ใกล้เคียงกันครูกี้ทำที่วางไข่ไว้ให้ด้วย บ่ายๆ เย็นๆ อากาศดีๆ มันก็จะลง มาหากินตามพื้นดิน ถ้าโชคดีก็คงได้เจอตัวเป็นๆ”

“ตะกุง มันเป็นสัตว์ที่รักสงบ ใช้ชีวิตแบบสโลว์ไลฟ์ ไม่เป็นอันตรายกับคน แต่คนเรามักเข้าใจผิดว่ามันคืออีกัวน่า ที่พบในแอฟริกา ทั้ง ๒ ตัวจะมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ทั้งรูปร่างและลักษณะสี

“อีกัวน่าเป็นสัตว์ที่มีการจำหน่ายกันอย่างกว้างขวาง แต่ตะกุงจะเลี้ยงหรือล่าไม่ได้ เพราะปัจจุบันตะกุงเป็นสัตว์ คุ่มครอง ตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.๒๕๓๕”

ตะกุงมีความสำคัญอย่างมากต่อระบบนิเวศ เพราะมันเป็นเสมือน “เครื่องวัดความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ ที่ แห่งไหนมีตะกุงก็เท่ากับที่นั่นมีระบบนิเวศที่ดี” นอกจากฝายมีชีวิตแห่งนี้จะช่วยให้ตะกุงได้อยู่อย่างสงบแล้ว ประโยชน์ของฝายก็มีอีกไม่น้อยเช่นกัน “หน้าที่หลักๆ ของฝายคือ การกักน้ำ แต่ก่อนช่วงหน้าแล้ง บริเวณนี้ชาวบ้าน เดินข้ามได้สบายๆ แต่พอสร้างฝายขึ้นมาก็ช่วยให้น้ำเพิ่มมากขึ้นทันตาเลย ช่วงหลังฝายเป็นต้นไป น้ำขึ้นสูงกว่า ๕ เมตร ชาวบ้านมีน้ำใช้ เต็มๆ ก็ชอบมาเล่นน้ำ”

“ครูทำฝายแห่งนี้ตามพระราชดำริของในหลวงรัชกาลที่ ๙ ที่พระองค์ตรัสไว้ว่า ‘น้ำคือชีวิต’ คนเราขาดไฟ ขาด ไฟฟ้ายังอยู่ได้ แต่หากขาดน้ำอยู่ไม่ได้” ฝายมีชีวิตวัดป่าอานวยผล เกิดขึ้นจากการร่วมแรงร่วมใจกันของคนในชุมชน ร่วมกับ “กลุ่มอนุรักษ์ลำตะคอง” โดยมี “ลุงตะกุง” เป็นผู้ที่คอยให้ความรู้และออกแบบฝายขึ้นมา โดยฝายแห่งนี้ สร้างเมื่อปลายปี ๒๕๖๐ แล้วเสร็จเมื่อกุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ใช้ระยะเวลาสร้างประมาณ ๓ เดือน และใช้งบไปกว่า ๑ ล้านบาท

ในอนาคต “ครูวิซุ” หรือ “ลุงตะกุง” ตั้งใจว่า “อยากจะทำให้ฝายมีชีวิตแห่งนี้ เป็นสถานที่เรียนรู้ป่าและน้ำ ต้องการให้ผู้คนตระหนักถึงคุณค่าของธรรมชาติ เราต้องอยู่ร่วมกับสัตว์ป่าให้ได้ และที่สำคัญคนไทยยังไม่รู้จักตะ

กองสักเท่าไหร่ เวลาเห็นมันก็จะนึกว่าเป็นกิ่งก่า ครูอยากให้มีการประชาสัมพันธ์หรือเปิดการเรียนรู้อัตว์ตะกอนให้มากกว่านี้ เพราะที่เขาใหญ่จะพูดว่า เป็นตะกอนกลุ่มสุดท้ายก็คงไม่ผิด”

สำหรับคนโคราชอาจจะไม่คุ้นกับ “ตะกอน” นึก ว่า แท้จริงมันคือตัวอะไร ถ้าลองนึกดูดีๆ จะมีชื่อ ที่คล้ายๆ เจ้ากิ่งก่าตัวนี้อยู่ คือ “ลำตะคอง” ใช่แล้ว...ลำน้ำที่คอยหล่อเลี้ยงชีวิตคนโคราชแห่งนี้ มีที่มาของชื่อมาจากเจ้ากิ่งก่ายักษ์ ‘ตะกอน’ นี้แหละ และเมื่อไม่นานมานี้ “ลุงตะกอน” ได้ออกแบบรูปหล่อตะกอนยักษ์ เพื่อตั้งเป็นสัญลักษณ์ของอำเภอปากช่องและเมืองโคราชอีกด้วย

ในปัจจุบัน...หากเรายังปล่อยให้ธรรมชาติถูกกลั่นแกล้งอย่างนี้ต่อไป ก็ยอมแน่ใจได้เลยว่า ป่าไม้และสัตว์ป่าที่อยู่ในประเทศไทยจะต้องค่อยๆ หดไป ถึงเวลาแล้ว...ที่คนโคราชจะต้องให้ความสำคัญและช่วยกันอนุรักษ์ธรรมชาติ เพื่อให้ลูกหลานได้มีอนาคตที่ดี “อย่าปล่อยให้การดูแลธรรมชาติ...เป็นเพียงหน้าที่ของใครคนเดียว” โดยเฉพาะคนที่ชื่อว่า “ลุงตะกอน” หรือ “ครูวิชชุ ชูปวา” ครูฝ่ายชะลอน้ำ และนักอนุรักษ์ธรรมชาติ วัย ๗๐ ปี ที่เชื่อว่า “เกิดมาต้องทดแทนคุณแผ่นดิน” ตามคำกล่าวของ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ อดีตประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ.